

јереј Борис Фајфрић

Учешће византијске војске у Првом крсташком рату

Апстракт: Када су покренути крсташки ратови, Византија је имала удела у његовом развоју. Цар Алексије је помогао крсташкој војсци да мирно дођу у Цариград и да их превезе на непријатељску територију. Такође је послао и један део своје војске како би им помогли. Он се надао да ће крсташки повратити Византији све територије које су изгубили од муслимана, а византијска војска је била дужна да се Западњаци придржавају договора. Међутим, испоставило се да крсташки циљ није био слобођење Јерусалима, него освајање источних поседа. Због честог неслагања и нетрпељивости, византијска војска се код Антиохије разишла са крсташима и вратила у Константинопољ, чиме је савез био званично раскинут.

Кључне речи: крсташки, Византија, папа, муслимани, Турци, Јерусалим, Константинопољ, вође.

Појам *крсташки рат* подсећа на фанатични рат западних хришћана, где су вршена разна недела над невиним људима. Рат у име Христа је нешто што је непознато хришћанској вери. Исус Христос није проповедао да се у Његово име убијају људи који не верују у Њега, нити да се кажњавају. Бог је створио човека са слободном вољом, па му је тако допуштено да чини оно што он жели и шта му прија. Бог жели да сви људи својевољно верују у Њега, а не да их на то неко присиљава, јер то није по вољи Божијој. Међутим, западни хришћани, тачније римокатолички црквени великодостојници, нису били таквог мишљења, сматрајући да све невернике треба казнити. Управо су на таквој основи настали крсташки ратови. Они су на Истоку били непознати православним хришћанима, али је било појединаца који су подржавали такву идеју. Иако крсташки ратови нису потекли од источних хришћана, ипак су поједини њихови владари имали удела у стварању те идеје, па чак и учествовали у њој.

Комнини

Током владавине царице Теодоре над Византијским царством, последње представнице династије Македонаца, расправљало се о будућем наследнику. Пошто је Теодора била старица од седамдесет година чија се смрт сваки дан очекивала и није имала потомства, логично је било да се изабере нови цар. Многи су покушали да изврше утицај на Теодору око именовања наследника. Тако је Лав Стравоспондил успео да стару царицу убеди да за новог цара именује Михаила Стратиотика. Патријарх Цариграда је прихватио ову одлуку Теодоре без икаквог противљења. Други кандидат је био Теодосије, нећак цара Константина Мономаха, чију подршку није имао од патријарха и народа, због чега је био протеран у

Пергам. У Цариград су 1057. године стигли војни званичници: Исак Комнин, магистар Катакалон Кекавмен, вестарси Михаило Вурцис и Константин, и Јован Дука. Разлог њиховог доласка у престоницу је било збацивање Стратиотика и постављање њиховог човека. Њихов кандидат је био Исак Комнин, који се тада упутио према престоници и заузео утврђен положај код Никеје. Присталице Стратиотика су организовали одбрану и позвали војнике да им се придруже у одбрани. Међутим, мали број је био оних војника који су се одазвали позиву, док је већи број прешао на супротну страну.¹

У првим сукобима између две зарађене стране, Исак је извојевао победу. Видевши да Исак успешно напредује ка престоници, Михаило Стратиотик је желео да се одрекне престола, али су га у томе спречили његови саветници. Зато је Исаку Комнину понудио звање цезара, што је овај и прихватио. Међутим, у целу ситуацију се умешао патријарх Керуларије, где је саветовао Михаила да се повуче са положаја и замонаши. Млади цар је прихватио патријархов савет и повукао се у манастир, док је Исак проглашен за новог цара.²

Исак Комнин није дуго владао Византијским царством (1057 – 1059). Он се после две године одрекао власти, а за новог цара је био изабран Константин X Дука. Не зна се тачан разлог његовог абдицирања, али се претпоставља да је био жртва умешаности завере оних који су били незадовољни његовом владавином.³ Иако се трудио да буде добар владар, ипак је био велики број оних који су били незадовољни његовим царовањем у свим друштвеним слојевима. Међу њима се налазио и патријарх Михаило Керуларије, који је сматрао да има право да над царем господари, јер је био убеђен да је захављујући њему Исак и дошао на трон. Тако му је једном приликом рекао: *"Ја сам ти исковао круну, ја могу и да је растопим"*. Између њих двојице су чак избили и оружани сукоби, где је Исак послао војску да ухапсе патријарха и његову породицу. Током сукоба је Керуларије умро, па су многи оптужили Исака да је био одговоран за његову смрт. Вероватно је због свих ових проблема Комнин био приморан да се повуче и постриже за монаха.⁴

Константин X Дука је умро 1067. године оставивши иза себе жену Евдокију и малолетног сина Михаила VII Дуку. Због малолетности Михаила, Евдокија је била регент своме сину. Пошто се царство налазило у тешком положају, нови патријарх Јован Ксифилинос јој је саветовао да се уда за неког војног аристократу. Човек за кога се удала био је Роман Диоген, који ће касније бити познат као Роман IV. Током његовог царовања, Византија се налазила у многим проблемима. Последње њено упориште у Италији, Бари, пало је 1071. године под власт Нормана. Турци Селџуци су вршили нападе на византијске градове, због чега је Роман морао да ангажује око 200 000 војника, како би их истерао из Мале Азије. У тој групи су се налазили и Нормански плаћеници, које је водио Русел де Балиул. Византинци су се сукобили са Селџуцима близу Манцикрета у Јерменији, на чијем челу се тада налазио султан Алп Арслан. Током битке Нормани су напустили бојиште, па су

---

¹ Фјодор Успенски, *Историја Византијског царства од 11. до 15. века. Источно питање*, Београд 2000, 32 – 33.

² *Исто*, 32 – 33.

³ А. А. Vasiliev, *History of the Byzantine empire*, 1952, 291.

⁴ Успенски, *Историја Византијског царства од 11. до 15. века*, 35 – 36.

Византинци били препуштени сами себи. Они су у почетку били у предности и победа им је била на дохват руке. Међутим, Романов супарник Андроник Дука је проширио лажну вест да је цар умро, па се војска у страху разбежала. Византинци су претрпели тежак пораз од Селџука, док је Роман доспео у заробљеништво. Многи историчари сматрају да је овај пораз био кључан за даље ширење Турака по Малој Азији, а да је Византији тада задат тежак ударац од којег се више није опоравила. За новог цара је изабран Михаило Дука, син Константина X. Роман ће касније бити пуштен из заробљеништва и покушаће да поврати своју власт, због чега ће бити ослепљен.⁵

Цар Михаил је владао Византијом у времену када се она суочавала са унутрашњим и спољашњим проблемима. Царство је финансијски пропало због чега је беснео грађански рат, док су Турци Селџуци вршили нападе на територије Византије. Због све већих проблема који су задесили царство, народ је био незадовољан новим царем, због чега је Михаил био приморан да абдицира. За новог цара је изабран стари генерал Нићифор III Вотанијат.⁶

Нићифор није имао ту част да дуго влада Византијом, јер га је 1081. године срушио Алексије Комнин. Алексија многи историчари сматрају феноменом, јер је успео да извуче Византију из катастрофе. Његова породица се први пут спомиње за време цара Василија II, чији корени потичу из једног села у близини Адрианапоља. Они ће постати велики земљопоседници у Малој Азији, а касније ће се прославити као ратници, у чему су се посебно истакли Алексије и његов стриц Исак Комнин. Алексије је као способан вођа успео да одбрани Византију од многих опасности, због чега се сврстава међу успешне византијске владаре.⁷ Када је дошао на власт, затекла га је тешка ситуација: упропашћена војска, празна каса и напади непријатеља, као што су Нормани, Печенези и Селџуци. Пошто му је претила велика опасност од Нормана које је тада предводио Роберт Гвискард, Алексије је био приморан да поједине територије препусти Турцима и допусти им да се у њих настане.⁸

Нормански војвода Роберт је успео да од Византије отме један територије у који се налазила Јужна Италији. Следећи циљ му је био Јадран, како би преко Драча себи отворио пут према Константинопољу у намери да га освоји.⁹ Цар Алексије се морао обрачунати са Норманима, али га је у томе спречавала несташица новца. Зато је наредио да се сви црквени сасуди прекују у новац, којих је било мало. Због тога је ступио у преговоре са папом Григоријем VII и царем Хенриком IV, молећи помоћ од Млетака. Млечи су прхватили понуду и поразили

---

⁵ Timothy E. Gregory, *A History of Byzantium*, Blackwell Publishing: USA – UK – Australia 2005, 255 - 256.

⁶ Исто, 256.

⁷ Vasiliev, *нав. дел.*, 311 – 312.

⁸ Георгије Острогорски, *Историја Византије*, Београд 1959, 336 – 337.

⁹ У византијском – норманском сукобу велико учешће су имале и неке јужнословенске земље, као што су Дубровник, Хрватска и поједини далматински градови који су раговали на страни Нормана. Зетски краљ Константин Бодин је једно време био на страни Нормана, да би касније прешао на византијску. Међутим, он ће више направити штету Византији, него корист, јер су одбили да учествују у одбрани Драча, што је вероватно резултирало његов пад. Бодин је својим повлачењем желео да искористи прилику и да током сукоба између Византинца и Нормана прошири своју власт на штету Византије.

Нормане на мору. Међутим, Роберт је ипак успео да освоји Драч, па је тако ушао у византијску територију и освојио Епир, Македонију и Тесалију. Током опсаде Ларисе, у јужној Италији се дигао устанак против њега, због чега је био приморан да привремено обустави даље нападе. Када је угушио устанак, наставио је започету акцију, али га је у томе спречила смрт од куге.¹⁰

Када је решио свој проблем са Норманима, Алексије се морао суочити са још једним непријатељем, Печенезима. Они ће са селџучким вођом емиром Чахом склопити савез и заједно напасти Византију. Печенези су 1090. године успели да дођу до зидина Константинопоља и изврше неколико копнених напада, док су Селџуци са мора нападали. Алексије се нашао у великој неприлици и једини спас му је био споља. Зато се обратио за помоћ Куманима, који су 1091. године дошли код Цариграда и извршили напад на Печенезе, где су их уништили за један дан. Византијска флота је одбила даље нападе Селџука, који су због међусобног сукоба били приморани да се повуку. Тиме је Алексије све своје проблеме решио и тада се могао слободно посветити обнови царства.¹¹ Касније се обрачунао и са својим савезницма Куманима¹² који су пљачкали по Византији, али са њима није било великих потешкоћа.¹³ Иако је изгледало да су сви проблеми за Византију били отклоњени, ипак није било тако. Без обзира што су Селџуци привремено били одбијени, они су и даље представљали опасност за Цариград.

Муслимани - Турци Селџуци

Разлог због којег су покренути крсташки ратови била је најезда муслимана. Они ће за хришћане постати велика пошаст, а посебно за православне. Нико се није надао да ће једна мала религијска група постати велка претња целокупном хришћанству. За време владавине византијског цара Јустина II (565 – 578), родило се дете по имену Мухамед, за које се није могло ни претпоставити да ће створити једну јаку и велику религију, која ће вршити тиранију над православним живљем.

Рођење пророка Мухамеда је обавијено разним легендама, као и детињство. По предању је рођен 570. или 571. године у Меки од имућних родитеља. Пошто је рано остао без родитеља, своје детињство је провео међу странцима, где је за њих радио као пастир. Када је напунио 24 године оженио се удовицом Хатицом, која се бавила трговином. Касније ће њу Мухамед користити за пример другим женама. Путујући са њом по земљи, долазио је у додир са Јеврејима и хришћанима, тако да ће под њиховим утицајем и древне арабљанске религије¹⁴ створити Ислам. По

---

¹⁰ Острогорски, *нав. дел.*, 337 – 338.

¹¹ Након ослобођења Цариграда, цар Алексије је заратовао са рашким жупаном Вуканом, који је вршио нападе на пограничне византијске области. Детаљније видети код Острогорски, *нав. дел.*, 340.

¹² На челу Печенеза је стајао извесни Константин Диоген, који се изјашњавао као син цара Романа IV Диогена, чији циљ је био царски престо.

¹³ Острогорски, *нав. дел.*, 339 - 340

¹⁴ У Арабији су деловали култови различитих религија: Вала, Митре, Деметре, Јудаизама и хришћанства. Међу утицајима разних религија, у народима Арабије се истицало име врховног бога Алаха, створитеља неба и земље. Велико поштовање се исказивало и према светим камењима којих је било неколико, а најпознатији се налазио у Меки, који је по веровању пао са неба. Веровало се и у цинове, тј. у духове или демоне који су људе учили чаробњачким вештинама.

предању се Мухамеду јавило непознато биће, што ће се касније испоставити да се радило о архангелу Гаврилу¹⁵ који му се јавио у Меки и заповедио да проповеда реч Божију. Тако је настао Ислам који ће Мухамед ширити мачем. Прву своју проповед је започео у Меки, али га становници нису благонаклоно прихватили. Један мали део њих је прихватио Мухамедову науку, због чега ће их незнабожци протерати из Меке. Мухамед је са својим присталицама био приморан да побегне у Медину, где су становници прихватили његову религију. Одатле се Ислам почео ширити на остале области. Муслимани су на челу са својим пророком ступили у оружане сукобе са многобожцима и Јеврејима, и над њима извојевали победе. Успели су да освоје Меку, која је постала центар њихове религије. Мухамед ће умрети 8. јуна 632. године на рукама своје друге жене Ајше, али његовом смрћу нису престала даља надирања Ислама, него су постала још интезивнија.¹⁶

Арабљани ће доћи у сукоб са Византијом тек после смрти Мухамедове, иако су и током његовог живота долазили у додир са Византијом. Тако се Мухамед обратио цару Ираклију и саветовао му да прими нову веру. Међутим, Ираклије није обраћао велику пажњу на Арабљане, сматрајући их мањом претњом, док је свог тадашњег највећег непријатеља, Персију, елиминисао.¹⁷ Такво размишљање ће га касније скупо коштати.

Када је пророк Мухамед умро, иза себе није оставио наследника. Његови блиски људи били су његов брат од стрица и муж његове ћерке Фатиме, Алија, затим отац његове друге жене Ајше, Абу – Бекр и Омар. Његови следбеници су се скупили и изгласали да нови калиф, тј. пророков наследник буде Абу – Бекр. Он се сукобио са Византијом напавши Сирију 634. године са седам хиљада војника.¹⁸ Сирију су заједно бранили Грци и Арабљани¹⁹, али ће ови други прећи на супротну страну. Арабљанска војска је брзо надирала, освојивши Басру и тиме себи отворили пут према Дамаску.²⁰ Цар Ираклије је постао свестан да више није реч о малим племенима, него о озбиљној војсци са којом се мора озбиљно обрачунати. Скупио је војску око 40 хиљада људи,²¹ коју су чинили Грци, Јермени, Персијанци и Арабљани. Византијска војска се сукобила са арабљанском на реци Јармук 20. августа 636. године, која се налазила на источној притоци реке Јордана. Битку су у почетку водили Византинци, где су неколико пута терали Арабљане у повлачење. Међутим, они нису одустајали од даље борбе него су се враћали назад на бој, и то захваљујући њиховим женама које им нису дозволиле да се разбежу. На крају су Арабљани поразили снажну и организовану византијску армију. Према заробљеницима нису показивали милости, па су неке пустили да су удаве у реци, а

---

¹⁵ Мухамед је боловао од мишићне хистерије, због чега је често имао нападе, па се веровало да је она узрок појаве архангела Гаврила.

¹⁶ Фјодор Успенски, *Историја Византијског царства од 6. до 9. века*, Београд 2000, 554 – 562.

¹⁷ Успенски, *Историја Византијског царства од 6. до 9. века*, 567.

¹⁸ Сирију је пре Абу – Бекра напао Мухамед 628. године, али је био поражен код Мртвог мора.

¹⁹ Тада још увек нису сва арабљанска племена била јединствена.

²⁰ Успенски, *Историја Византијског царства од 6. до 9. века*, 567 – 568.

²¹ Постоје различите верзије око броја византијске војске. По једној верзији било их је око 80 хиљада, док је по другој 100 хиљада. Број је вероватно преувеличан. Оно што је сигурно, јесте да је Арабљана било мање.

некима лично пресудили. Са поразом на Јармуку, Ираклије је био свестан да је Сирија изгубљена, па ће касније у очајању изговорити: *Опрости ми Сирију*.²²

Након велике победе код реке Јармук, Арабљани су освојили Дамаск²³, Хомс, Емесу, Баалбек, Хелиопољ, Антиохију и Алепо. После Сирије, на ред је дошла Палестина коју је напао Омар. Арабљани су без великих потешкоћа успели да освоје све приморске градове од Лаодикеје до Газе. Цезареја се једно време храбро опирала, али ће и она пасти. Следећи град је био Јерусалим. Становници светог града су се храбро бранили од непријатеља. Међутим, они ће временом попустити и предати град Арабљанима, али разлог није бити страх, него глад која тада је завладала у граду.²⁴ Омара је у Јерусалиму дочекао патријарх Софроније као управник града. Сам изглед арабљанског вође га је зачудио. Он није био као византијски господари, обучен у скупоцене и украшене одеће, нити је јахао на најбољим коњима. Омар је у град ушао на белој камили, обучен у прљаву одећу иза кога је ишла неуредна армија, али дисциплинована. Прво је обишао Храм Соломонов, где је касније саградио џамију Ал – Аксу, а онда цркву Христовог Гроба. Док га је патријарх водио у обилазак храма, дошло је време за муслиманску молитву. Омар је Софронија питао где може да простре свој тепих како би се помолио, а он му је одговорио да то може да учини унутар храма. Међутим, Омар је одбио плашећи се да муслимани унутра не би саградили џамију и тиме оскрнављали хришћанску светињу, па је изашао из храма и помолио се напољу, где је касније била саграђена џамија.²⁵

Када су Арабљани освојили Јерусалим, они су се према хришћанима односили коректно, гарантујући им верску слободу. Међутим, такво стање неће бити довека. За време калифа Хакима хришћани су претрпели велика понижења. Наредио је да се конфискује црквена имовина, паљени су крстови, џамије су се градиле на крововима цркава и уништаване су хришћанске светиње. Омар је највећи злочин према хришћанима показао 1009. године када је наредио да се црква Светог Гроба спали до темеља. До 1014. године око хиљаду цркава је уништено, а велики број хришћана је прешао у Ислам, спашавајући своје животе.²⁶ О страдању источних хришћана се прочуло у западном свету, што је изазвало само гнев и мржњу према муслиманском народу. Управо ће тада почети да се развија идеја о верском рату против неверника.

Арабљанска освајања су све више представљали претњу за Византију. Након пада Палестине, Ислам је наставио да се шири на остале области. Под муслиманску власт је дошла Месопотамија, а затим и Египат. Александрија се годину дана опирала арабљанској опсади, али је 641. године напослетку пала и то после смрти цара Ираклија.²⁷ Њихова даља надирања ће се проширити и на део Европе, где ће тада Западњаци прву пут доћи у додир са муслиманима и уверити се

---

²² Радивој Радић, *Византија. Пурпур и пергамент*, Београд 2006, 187 – 189.

²³ Када су Арабљани освојили Дамаск, они су се према хришћанима односили са великим поштовањем. Тако су свештенству оставили неколико цркава на коришћење и наложили им да плаћају мали порез намењен у добротворне сврхе.

²⁴ Успенски, *Историја Византијског царства од 6. до 9. века*, 569 – 570.

²⁵ Steven Runciman, *A History of the Crusades. Volume I: The First Crusade and the Foundation of the Kingdom of Jerusalem*, New York 1995, 3.

²⁶ Исто, 35.

²⁷ Успенски, *Историја Византијског царства од 6. до 9. века*, 577.

колику они опасност представљају за хришћански свет. Посебно се у то уверила Византија, јер су њене територије непрестано биле на мети муслиманских напада.²⁸ Зато је византијски цар Јован I Цимискије (969 – 976) повео поход против Арабљана и успео да поврати неке градове²⁹ (Антиохија, Дамаск и делове Палестине)³⁰, али ће они и даље представљати претњу за царство.

Иако су се муслимани све више ширили и тиме себе јачали, међусобно нису били сложни, тако ће доћи до поделе у муслиманском свету на две групе: *суните*³¹ и *шиите*³². Из тих група ће настати две породице које су међусобно ратовале: *фатимиди*³³ (шиити) и *абасиди*³⁴ (сунити). Без обзира на њихове поделе, они су и даље представљали опасност за хришћане. Ислам ће наставити и даље да се шири међу појединим племенима, као што су Турци Селџуци.

Византијско царство је одавнина било упознато са Турцима, јер су са њима склопили војни савез, док су један део њих служили као телохранитељи византијским царевима. Турци Селџуци су потицали од Турског принца Селџука Торгул - бега, који је био у служби кана Туркестана. Он ће са својим племеном емигрирати из киргиских степа и настанити се близу Бухара. Тамо ће примити Ислам и то сунитску струју.³⁵ Селџук ће се касније посветити походима, па је тако успео да освоји Персију и Месопотамију. Године 1055. ушао је у Багдад, где се арабљанском калифу ал – Хаиму представио као овоземаљски намесник и султан. Тако је завладао Багдадом и од тада је почело да се ствара Турско царство. Под турску власт је касније дошла цела западна Азија од Авганистана до Византије, а

---

²⁸ Јевреји су доста помогли Арабљанима у њиховим походима против Византије, јер су од њих тражили покровитељство због честих прогона од Византинца. Тако су се у Јерусалиму и Едеси извршили покољи јеврејског народа.

²⁹ Видети Острогорски, *нав. дел.*, 282 – 283.

³⁰ Цар је дошао и близу Јерусалима, али је одустао од опсаде плашећи се пораза.

³¹ Сунити су ортодоксни муслимани, који се нису удаљили од Мухамедовог учења, а шиите сматрају за јеретике.

³² Настанак шиита је везан за име четвртог калифа Алију, мужа Мухамедове ћерке Фатиме. Када је био изабран за калифа, један део муслимана се успротивио његом избору, међу којима је била и Мухамедова удовица Ајша. Присталице Алије су сматрале да калиф може бити само потомак пророка, што је у овом случају Алија, док је друга страна мислила супротно. У том обрачуна је убијен Алија, као и његови синови Хасан и Хусејин. Тако ће доћи до поделе међу муслиманима, где су шиити развили своју догматику, која је супротна Мухамедовом учењу.

³³ Фатимиди су шиитска династија која је владала подручјем Магреба, Египта и Леванта од 910. до 1171. године. Оснивач је Абдулах ал – Махди Билах, који је тврдио да потиче од пророка Мухамеда, преко његове ћерке Фатиме одакле и долази назив ове династије. Фатимиди су пореклом из Туниса, чији ће се калифат, након освајања Египта, пренети у Каиро. Под египатским калифатом су тада спадали Палестина, северна Африка, Сирија, Јемен и Хеџаз. Били су толерантни према Јеврејима и хришћанима. Саладинови походи ће овој династији донети крај.

³⁴ Абасиди су сунитска династија коју је основао Абул Абас, стриц пророка Мухамеда, по коме је ова династија и добила име. Незадовољни владавином Умајада, Абасиди су подигли устанак, освојили Сирију и убили калифа Мервана II. За новог калифа је изабран Абул Абас, а после његове смрти наследио га је Ал – Менсур, који је преместио седиште калифата у Багдад. Током владавине Харин ал – Рашида и Мамуна, Багдад је процветао у економском и културном смислу, и тако постао најбогатији град. Ратовали су против Византије, где су два пута опседали Константинопољ: 782. и 806. године. Одржавали су добре односе са Карлом Великим. Напади Многола су допринели да династија нестане.

³⁵ Vasiliev, *нав. дел.*, 293.

ускоро је пао и Египат.³⁶ После шеснаест година освојили су Јерусалим³⁷ и Дамаск, што је изазвало запрепашћење западних хришћана, а страх источних.³⁸ Све је већи део византијске територије падао под турску власт. Вршили су нападе и на Јерменију, али ће код Манцикрета привремено бити одбијени.³⁹ Поново ће Манцикрет покушати да освоје 1071. године под вођством њиховог султана Алп – Арслана у чему ће и успети. У бици код Манцикрета Турци су поразили Византинце и заробили њиховог цара Романа IV. После тога су опустошили део Сирије, Киликију и Кападокију. У Цезареји су опљачкали цркву Светог Василија Великог.⁴⁰ Исте године када је пао Манцикрет, Јерусалим су од Арабљана преотели Фатимиди, који су према хришћанима били благонаклони.⁴¹

Када је умро Алп – Арслан, за новог вођу је изабран Сулејман ибн - Кетелмуш, од кога су потекли селџучки султани који су владали Малом Азијом.⁴² Он је успео да прошири и учврсти своју власт над Малоом Азијом. Склопио је савез са византијским царем Нићифором Вотанијатом, како би овај себи сачувао власт у Цариграду.⁴³ Нићифор је турском султану допустио да запоседне Никеју, из које су после три године протерани Византинци и тиме створена нова турска краљевина.⁴⁴ Јерусалим је у турске руке пао 1077. године, отевши га од Фатимида, где ће се односи према хришћанима погоршати.⁴⁵ Крајем 1084. године Сулејман је освојио Антиохију, чиме ће Византију лишити њене јаке одбране, а муслиманима омогућити слободно надирање у византијске територије.⁴⁶ Због све већих унутрашњих проблема Византије, биће онемогућена одбрана византијске територије због чега се три четвртине Мале Азије налазило под турском влашћу. Међутим, ускоро ће и код Турака доћи до међусобних проблема. После смрти Сулејмана, дошло је до поделе међу турским великашима, што је проузроковало распад његовог великог краљевства. Иако су међусобно били подељени, они су и даље владали већим делом Мале Азије и угрожавали Византију. Доказ томе је био турски емир Чах који је склопио савез са Печенизима ради напада на Константинопољ. Док су његови савезници нападали византијску престоницу са копна, дотле је он вршио нападе са мора заједно са тадашњим султаном Никеје Абул Касимом. Међутим, пошто су били поражени, Абул Касим је био приморан да склопи савез са царем Алексијем. Ускоро је био убијен од султана Малика – Шаха, који је тада неформално важио за владара Селџука, а за новог господара

³⁶ Рене Грусе, *Крсташка епопеја*, Ср. Карловци – Нови Сад 2004, 9.

³⁷ У то време Јерусалим је био под влашћу Арабљана, који су га освојили 638. године под вођством калифа Омара, а за време византијског цара Ираклија. Занимљиво је да је Ираклије пре тога ослободио Јерусалим од Персијанаца и повратио Часни Крст. Детаљније видети код Борис Фајфрић, "Поход византијског цара Ираклија на Персију и повратак Часног Крста у Јерусалим", у: *Видослов* бр. 59, Требиње 2013, 141 - 160.

³⁸ Др Жељко Фајфрић, *Историја крсташких ратова*, Шид 2000, 27.

³⁹ Claude Cahen, "The Turkish Invasion: The Selchukids", у: *A History of the Crusade. Volume I: The First Hundred Years* (edited by Kenneth M. Setton), Madison – Milwaukee – London 1969, 190.

⁴⁰ Vasiliev, *нав. дел.*, 293 – 294.

⁴¹ Michael Paine, *The Crusades*, Harpenden 2005, 28.

⁴² Успенски, *Историја Византијског царства од 11. до 15. века*, 67.

⁴³ Острогорски, *нав. дел.*, 329.

⁴⁴ Грусе, *нав. дел.*, 10 – 11.

⁴⁵ Острогорски, *нав. дел.*, 340.

⁴⁶ Успенски, *Историја Византијског царства од 11. до 15. века*, 76.

Никеје је био изабран Килиџ – Арслан, син великог Сулејмана. Чах је наставио да буде активан, па је и даље представљао претњу за Цариград. Он ће ступити у преговоре са Килиџ Арсланом ради даљих напада, али га је овај напио и убио на спавању.⁴⁷

Убиством Чаха и нејединства Селџука, опасност за Византију је извесно време била уклоњена, али је и даље била присутна. Тога су били свесни и западни хришћани. Тада су почеле по Западу да се шире разне приче о прогонима хришћана и њиховој забрани ходочашћа у Јерусалим. Те приче су углавном ширили западни ходочасници. То ће изазвати велико негодовање на Западу и идеја верског рата се све више почела реализовати.

Организовање крсташког рата

Најезда Турака је западне хришћане веома узнемирила, јер им је ходочашће у Јерусалим био отежан. Многи ходочасници су преносили своја искуства са ходочасничка путовања и како им је пут до Јерусалима био угрожен од бандита, јер Турци нису желели да плаћају војску која би штитила ходочаснике. Међутим, Западњаке је највише плашио пад Византије, јер би тиме муслиманима био отворен пут према Европи.⁴⁸

Западни хришћани су добро били упознати са Турским злочинима над хришћанским становништвом, због чега се распламсавала све већа мржња према муслиманима. Они су прву пут дошли у додир са муслиманима у Шпанији, коју су од њихових напада бранили шпански и француски витезови. Тадашњи папа Александар II је делио опросте оним француским витезовима који су својевољно прихватили да жртвују своје животе ради одбране Шпаније од неверника.⁴⁹ Верски рат у западним хришћанима је навелико био прустан и било је само питање времена када ће он букнути.

Током опсаде Цариграда од Печенега и Кумана с једне стране, и Турака с друге, цар Алексије се налазио у безнадежној ситуацији. Свестан опасности која му је претила, обратио се многим великанима са молбом да му притекну у помоћ.⁵⁰ Међу њима је био његов стари пријатељ Роберт Фландријски, од кога је затражио одред од 500 војника. Роберт се одазвао његовој молби и послао му помоћ. Цар Алексије се обратио и Роберту Фризу, где му је обећао да ће му предати Цариград уколико му помогне у одбрани од Турака. Међутим, Роберт Фриз је у међувремену умро, а Алексије је успео да се одбрани од непријатеља, тако да је опасност привремено била уклоњена.⁵¹

Тадашњи папа Урбан II је био упознат са ситуацијом која је тада владала на Истоку и Западу, тако да је решио да и он узме учешћа у решавању проблема са муслиманима. Он је дошао у контакт са царем Алексијем још 1089. године када је цару послао писмо у којем је тражио да се склопи мир између две цркве и да се

⁴⁷ Peter Charanis, "The Byzantine Empire in the Eleventh Century", у: *A History of the Crusade. Volume I: The First Hundred Years* (edited by Kenneth M. Setton), Madison – Milwaukee – London 1969, 215 – 216.

⁴⁸ Michael J. O'Neal, *The Crusades Almanac*, USA 2005, 50.

⁴⁹ Ж. Фајфрић, *нав. дел.*, 38 – 39.

⁵⁰ За помоћ се обратио и руским кнежевима.

⁵¹ Успенски, *Историја Византијског царства од 11. до 15. века*, 104 – 105.

његово име врати у диптих по црквама Константинопоља. Православни црквени сабор се састао у септембру исте године, на којем су учествовали патријарх Константинопоља и Антиохије, осамнаест митрополита, два архиепископа и цар Алексије. На сабору је донета одлука да се до помирења може доћи уколико папа прихвати одлуке свих седам Васељенских сабора и одрекне се погрешног учења које је тада владало у Римокатоличкој цркви. Патријарх Константинопоља Николај III се обратио патријарсима Јерусалима и Александрије да и они прихвате одлуку сабора, што су они то и учинили. Након тога је послато писмо папи Урбану II, у којем се од њега тражи да прихвати споменуте услове ради уједињења. Папин одговор до данас није познат. Постоје неке претпоставке да је папа Урбан II прихватио одлуку сабора, али из непознатих разлога до уједињења није дошло. Вероватно је разлог био папски примат што је одувек била главна препрека уједињења. Међутим, треба знати да су разговори о уједињењу вођени када је Алексије бранио Цариград од Печенег и Турака, па је он папи споменуо уједињење како би му он послао помоћ у виду војске. Када је цар извојевао победу, од уједињења се одустало.⁵²

Без обзира што је уједињење пропало, папа Урбан II је био свестан да турска опасност за Византију и даље постоји, тако да се надао да ће му се византијски цар поново обратити за помоћ. Иако је цар Алексије привремено зауставио Турке, он је морао да скупи војску и крене у поход против Турака како би повратио изгубљене земље. Међутим, проблем му је представљао недостатак војске, због чега ће се поново обратити папи за помоћ. Он је послао своје дипломате у Пјаченцу, током месеца марта 1095. године, када се у том граду одржавао сабор на којем је учествовао папа Урбан II. Дипломате у царско име су затражиле од папе помоћ да пошаље око 500 војних плаћеника, који би му помогли у походу против Турака. Папа је прихватио цареву молбу, јер му се остварила жеља коју је дуго ишчекивао, а то је рат против неверника и проширење његове власти над Истоком. На крају сабора, папа је позвао војне вође у рат, али је одзив био слаб.⁵³ Зато је у касно лето 1095. године дошао у Француску, како би позвао француске бискупе и грофове да дођу на велики црквени сабор у Клермону који би се одржао у новембру. Током свог боравка у Француској, папа се састао са грофом од Тулуза и маркиса Провенце, Рајмундом од Сен Жила, који се прославио у рату против муслимана у Шпанији. Они су разговарали о проблемима који су задесили Палестину и о верском ратном походу ради ослобођења Христовог гроба од неверника.⁵⁴ Велики сабор у Клермону је одржан 18. новембра⁵⁵, где је присуствовало око три хиљаде клирика. Папа Урбан II је тада одржао познати говор, који је изазвао међу Францима одушевљење, јер је позвао на свети рат против муслимана. Тим говором је покренут Први крсташки рат.⁵⁶

После сабора, започеле су припреме за предстојећи поход. Сви они који су прихватили да крену у рат, црква им је гарантовала заштиту њихове имовине и

⁵² Charanis, *нав. дел.*, 216 – 219.

⁵³ O'Neal, *нав. дел.*, 52; Paine, *нав. дел.*, 31 – 33.

⁵⁴ Runciman, *A History*, 103 – 104.

⁵⁵ На сабору се расправљало о проблемима који су тада захватили Римску цркву, као што је симонија и брак клирика. Тада је од цркве био одлучен француски краљ Филип.

⁵⁶ Говор папе Урбана II погледати код протојереј – ставрофор др Радомир Поповић, *Извори за црквену историју*, Београд 2006, 221 – 222.

даровала опроштај грехова.⁵⁷ Папа је предузео на себе организацију, али пошто није био у могућности да иде у рат, поставио је свештеника Пија Адемара од Монтеја⁵⁸ за духовног вођу ходочасничког рата.⁵⁹ По целој Европи су послати проповедници који су својим беседама позивали народ на крсташки рат, обећавајући им опроштење грехова. Свако ко се одлучио за рат, на своје груди је пришивао крст, због чега су се назвали *крсташима* или *витезови Крста*, а рат у који су ишли *крсташким*. Тада ће настати и поклич код крсташа, који ће се корисити током борби са Турцима: *Бог тако хоће* (Deus le volt). Пошто се крсташки поход сматрао ходочашћем, крсташа ће, поред оружја, са собом носити палицу и торбу, који су били симбол ходочашћа. Храна се прикупљала по целој Европи, коју су даровали народ као свој добровољни прилог. Грозница крсташког рата се тада раширила скоро по целој Европи.⁶⁰

Петар Пустинџак и просјачки рат

Током припреме за крсташки рат, истицала се тада једна безначајна личност која ће заузети почасно место у историји. У питању је Петар Пустинџак⁶¹ кога хроничари описују као сићушног, мршаваог свештеника тамне пути, обученог у грубо сукно како јашући на магарцу путује по градовима и селима, позивајући хришћане да прихвате крст и пођу у ходочаснички поход.⁶² Он се првенствено обраћао сиротињи, међу којима је изазивао одушевљење, па је око себе прикупио велику војску, коју су углавном чинили сељаци, чланови неке витешке фамилије, криминалци, жене и деца.⁶³ Његова проповед га је учинила популарном међу обичним народом, па су тако настале разне легенде о њему. Једна од њих говори како му се Христос, током његовог ходочашћа у Јерусалим, појавио у сну и рекао му да потражи папу, како би њих двојица ослободили Христов гроб од неверника.⁶⁴ Он је у проповедао у северном делу Француске, да би касније прешао у Немачку. У Француској је одзив био велик, док у Немачкој није било тако. Поред обичних људи, Петровј војсци су се придружили и људи из високог сталежа: гроф Хју од

---

⁵⁷ Успенски, *Историја Византијског царства од 11. до 15. века*, 106

⁵⁸ Адемар је био добро упознат са ситуацијом на Оријенту, јер је као ходочансик боравио у Светој Земљи. Његова улога у Првом крсташком рату биће од великог значаја.

⁵⁹ Грусе, *нав. дел.*, 14.

⁶⁰ Ж. Фајфрић, *нав. дел.*, 41.

⁶¹ Поред Петра Пустинџака, проповед међу сиромашнима је ширио и извесни Волтер, који није желео да се придружи Петру. Он ће са око 15 000 војника преко Мађарске доћи у Београд, где их је управник града дочекао. Он је послао поруку у Константинопољ, у којој је обавестио цара да је група састављена од сиротиње и шљама дошла у град и да му да инструкције како према њима да се опходи. Управник им је понудио храну, али је то Волтер одбио. Ускоро су настали проблеми, јер су почели да пљачкају по граду, па је дошло до сукоба, где је неколико Волтерових људи погинуло. Касније су напустили Београд и дошли у Ниш, где им није био допуштен наставак пута, све док из Константинопоља не дође одговор о њиховој даљој судбини. Одлучено је да им се допусти да напусте град, али под пратњом. Волтер је са војском у Цариград дошао за месец дана. Детаљније видети Runciman, *A History*, 122 – 123.

⁶² Грусе, *нав. дел.*, 18.

⁶³ Runciman, *A History*, 121.

⁶⁴ Грусе, *нав. дел.*, 18.

Тубингена, гроф Хенри од Шварценберга, Волтер од Тека и три сина од грофа из Зимерна.⁶⁵

Када се накупио довољан број војника, састављен од злочинаца, одбеглих сељака и монаха који нису желели да живе манастирским животом, током пролећа 1096. године кренули су за Палестину. Дисциплина им је била катастрофална. Током проласка кроз Немачку, вршене су пљачке и напади на сеоска становништва, не обазирјући се на заповести својих вођа. У покрајинским градовима Триру, Мајнцу, Шпајеру и Вормсу напали су Јевреје. Велики број њих је побијен, а неким отета имовина. То је доказ да се радило о лоповима и пропалитетима, а не о организованој и дисциплинованој војсци. Када су стигли у Угарску, краљ Коломан им је обећао да ће моћи мирно да прођу кроз краљевство, где ће их чак снабдеи и намирницима, али под условом да не врше пљачку и нападе.⁶⁶ Међутим, ни овакав великодушан договор нису могли да испоштују. На челу са Петром Пустињаком Земун је био опљачкан и запаљен, а касније су прешли у Београд који такође није био поштеђен пљачки.⁶⁷

После разних неприлика, крсташи су дошли у Византију. Међутим, пре него што ће прећи границу царства, изасланици цара Алексија су им обећали снабдевање намирницима, али под условом да се не задржавају на једном месту, него да одмах крену за Цариград. Они су у Константинопољ стигли 1. августа 1096. године, где су се Византинци према њима опходили са највећим поштовањем. Алексије се састао са Петром Пустињаком и његовом војском. Први утисак није био добар, јер је видео да у војсци не влада дисциплина и да се не ради о озбиљној војсци. Због тога је саветовао Петру да сачекају остале крсташе, јер је знао да ће погинути чим напусте зидине Константинопоља. Међутим, његово мишљење ће се променити када крсташи почну да по Цариграду отимају виле, палате, цркве и да пљачкају. Желећи да их се што пре отараси, Алексије је организовао њихово пребацивање преко Босфора у Малу Азију. Када су прешли Босфор, Петрова војска је наставила са пљачкањем и паљењем кућа и цркава од обале Мраморног мора до Никомедије.⁶⁸

За то време, владар Никеје султан Килиц Арслан је од својих људи, који су служили у византијској војсци, чуо да је у Цариград стигла војска са Запада. Султан се у почетку уплашио, јер се радило о великој бројки, али га је њихов опис збуњивао. Његови људи су му рекли да се у тој групи налази мали број војника и пешадинаца, и да већи део њих чине жене, деца и старци у дроњцима. Килиц Арслан желећи да се превентивно обезбеди, наредио је да се утврди одбрана Никеје и да га његове уходе обавештавају о сваком њиховом покрету.⁶⁹

Просјачка војска се улогорила код Хеленопоља, северозападно од Никеје. Тада је дошло и до њиховг раскола. Петар Пустињак је покушао да доведе ред и дисциплину међу војницима, али није успео. Они су почели да пљачкају околна хришћанска села и православне цркве. Незадовољан ситуацијом и свестан да ће

⁶⁵ Runciman, *A History*, 122.

⁶⁶ Успенски, *Историја Византијског царства од 11. до 15. века*, 107.

⁶⁷ Детаљније видети код Борис Фајфрић, "Петар Пустињак опустошио Земун и Београд", у: *Историја ревија*, бр. 12, јануар 2011 Београд, 41 – 42 и Runciman, *A History*, 123 – 125.

⁶⁸ Успенски, *Историја Византијског царства од 11. до 15. века*, 108; Runciman, *A History*, 127

⁶⁹ Амин Малуф, *Крсташки ратови у очима Арана*, Београд 2006, 21.

поход завршити катастрофално, Петар је напустио војску и вратио се у Константинопољ, чекајући крсташе са Запада. Недуго после тога, један део крсташа је освојио једно увтрђење, где ће касније бити убијени од Турака из Никеје.⁷⁰ Тада се прочуо лажан глас да је Никеја освојена⁷¹, па је остатак војске похрлио према граду, у жељи да се домогне плена. Међутим, њих ће тамо дочекати само смрт. Турска војска је извршила масакр над крсташима и цела војска је била побијена за један дан. Турци према хришћанима нису имали милости, па чак ни према бебама које су убили и спалили.⁷² Они који су преживели, а таквих је био мали број, Византијска флота их је вратила у Константинопољ.⁷³ Победа коју је извојевао Килиц Арслана, само ће у крсташима проузроковати још већу нетрпељивост према муслиманском свету, тако да ће се њихово славље касније претворити у плач и тугу када права крсташка војска дође.

Крсташа у Константинопољу

Док је Петар Пустињак са војском сачињеном од просјака ишао према Константинопољу, дотле се у Европи почела скупљати професионална крсташка војска, на челу са тада утицајним грофовима који су долазили из Француске или суседних држава. Један од најистакнутијих тадашњих грофова био је Боемунд од Отранта, чији је отац био Рожер Гискар, човек који је напао Цариград. Са Боемундом је у поход пошао и његов рођак Танкред. Други вођа је био Готфрид од Бујона, војвода Доње Лорене, који је у рат ишао са искреним верским заносом. Његов циљ је био ослобођење Гроба Господњег, па је сво своје имање распродао, а новац уложио у финансирање армије. Са њим је пошао и његов брат Балдуин, чији је циљ путовања био почетак новог живота у Палестини, а не ослобођење Јерусалима. Са њим су пошли његова жена и деца. Трећи вођа је Роберт од Нормандије, син енглеског краља Вилгема Освајача. Са њим је ишао Стефан од Блоа који није самовољно пошао на пут за Палестину, него га је натерала његова жена Адела. Следећи вођа је Роберт II од Фландрије, који је већ ишао на ходочашће у Јерусалим. Њему се цар Алексије обратио за помоћ у борби против Турака, на коју се он и одазвао. Робертовој групи се придружио Иг од Верандоа, рођени брат краља Француске.⁷⁴

Један од можда најистакнутијих вођа Првог крсташког рата био је Рајмунд од Сен Жила, који је делимично био врховни вођа овог похода. Са њим се раније папа Урбан II консултовао о покретању крсташког рата, што је доказ да је од папе сматран за главним вођом. Он је био један од најискренијих вођа који је у поход пошао са чистим срцем и искреном вером, не тражећи за себе никакво имање. Пре

---

⁷⁰ Војска је у почетку била опкољена и спречено им је било снабдевање водом и храном. Сама жеђ је утицала код крсташа да уместо воде пију крв коња и сопствену мокраћу. Витез по имену Реналд је молио Турке да му поштеде живот, уколико се преда. Килиц је прихватио његову молбу, али под захтевом да пређе у Ислам. Реналд је, са неколико војника, прихватио такав захтев, али нису пуштени на слободу, него су као робље послати према границама Сирије и средње Азије.

⁷¹ Лажну вест су прошириле две уходе Килиц Арслана, који су били Грци.

⁷² Успенски, *Историја Византијског царства од 11. до 15. века*, 108; Runciman, *A History*, 127 – 129.

⁷³ По муслиманским изворима било их је око две – три хиљаде. Малуф, *нав. дел.*, 25.

⁷⁴ Детаљније о вођама Првог крсташког рата погледати Груссе, *нав. дел.*, 32. и Ж. Фајфрић, *нав. дел.*, 53 – 64.

него што ће поћи у рат, заветовао се да ће свој живот положити за ослобођење Свете Земље. Са Рајмундом је ишао Адемар де Пеј, папин легат, који је уједно био духовник похода и кординатор крсташког рата. Он је у Првом крсташком рату био главна личност која је често смиривала свађе и превирања међу крсташким вођама. Рајмондовој војсци се придружила и једна повелика група сиромшних цивила, којима је једино била обећана заштита.⁷⁵

Армије које су водиле европски грофови биле су сачињене од професионалних и дисциплинованих војника, за разлику од оне коју је водио Петар Пустуњак. Што се тиче броја војника, постоје различите верзије од појединих хроничара. Тако Фулхер из Шартра каже да их је било око 600 000, док Екерхард смањује на 300 000. Међутим, савремени историчари наводе да је укупан број целокупне војске износио око 7000 витезова и 60 000 пешака.⁷⁶ Та армије ће у Константинопољ доћи у периоду од новембра 1096. до маја 1097. године. Цар Алексије их је снабдевао намирница током проласка кроз византијску територију. Међу крсташима су тада избиле међусобне несугласице, а разлог је био језик, јер су говорили различитим језицима или другим акцентима. Вероватно је главни разлог њихове свађе било питање вођства.⁷⁷

О приближавању крсташа Константинопољу и њиховом великом броју, цар и становништво је било упознато. Пошто се није знао тачан број, у византијским извештајима се наводило да је Западњака било више него звезда на небу и песка на морској обали. Међутим, оно што је утеривало страх међу Византинцима била је сумња да крсташки циљ није било ослобођење Јерусалима, него заузимање Константинопоља. Тога се плашио и сам цар Алексије, јер се међу вођама налазио Боемунд, син некадашњег његовог непријатеља који је покушао да га збаци са престола и освоји Цариград. Због тога су почеле да настају разне оптужбе на рачун византијске владе и самог цара, оптужујући их да нису мислили на корист царства и народа, него на властиту.⁷⁸

Плашећи се могућих напада крсташа, Алексије је одлучио да све вође пред њим положи заклетву да неће вршити никакве нападе на византијску територију и да све освојене градове од Турака врате Византији. Све вође су полижили заклетву цару, сем Рајмунда од Сен Жила. Било је извесних проблема са Готфримом Бујонским, јер је одбијао да положи заклетву, где је чак дошло и до сукоба. Ипак, после дужег убеђивања, Готфри је положио заклетву цару Алексију. Цара је највише забрињавао Боемунд, јер је сумњао да би из освете према своме оцу извршио напад на Константинопољ. Међутим, Боемунда је у том тренутку најмање био заинтересован за Константинопољ. Њега је тада само интересовало да за себе освоји неки град од муслимана, па је без проблема положио заклетву.⁷⁹ Једино је Рајмунд од Сен Жила одбио да положи заклетву, али је са царем направио компромис да ће обојица поштовати живот и част свих, и да ће се све освојене територије вратити Византији.⁸⁰ Када су све вође положили заклетву, почеле су

⁷⁵ Гресе, *нав. дел.*, 28 – 33; Ж. Фајфрић, *нав. дел.*, 59 – 60.

⁷⁶ Ж. Фајфрић, *нав. дел.*, 62.

⁷⁷ Jonathan Philips, *The Crusades 1095 – 1197*, Great Britain 2002, 20- 21.

⁷⁸ Успенски, *Историја Византијског царства од 11. до 15. века*, 111 – 112.

⁷⁹ *Исто*, 112 – 115.

⁸⁰ Gregory, *нав. дел.*, 262.

припреме за превоз крсташа у Малу Азију. Међу крсташима били је и византијске војске.

Док су крсташили пристизали у Царигард и заједно са Византинцима прелазили Босфор, за то време султан Никеје, Килиџ Арслан је живео опуштеним животом, не плашећи се најезде Франака, јер их је једном крваво поразио. Опчињен својим успехом, султан је веровао да иста судбина чека и остале крсташе. Чак и његови емири нису били претерано забринуте новом најездом Западњака, верујући да са њима неће бити великих проблема.⁸¹

Освајање Никеје

Крсташка војска је заједно са византијском пребачена преко Босфора у Малу Азију, а прва мета њиховог напада је била Никеја. Њима се тада придружио и Петар Пустињак, заједно са онима који су преживели масакр код Никеје.⁸² На челу византијске војске стајао је Мануил Батумит, кога је цар Алексије задужио да предводи поход и да га о свему обавештава. Цар је желео да Мануил буде вођа крсташима, али га они нису желели.

Никејом је тада владао Килиџ Арслан, који се тада није налазио у граду, него у борби против Данишменда, кога су муслимани називали *Мудрацем*, јер је био добро упућен у различите науке. Он је опсео град Малатју, због чега је Килиџ Арслан подигао војску. Године 1097. године Арслан је дошао са војском да се сукоби за Данишмендом. Баш у тренутку када је битка требала да започне, дошао је гласник Килиџ Арслану и јавио му да се Никеји приближавају *Франђи*.⁸³ Међутим, Арслан не предузима ништа, мислећи да је та војска слична оној коју је водио Петар Пустињак коју је за један дан прегазио. Наредио је да се Никеја само ојача војном посадом и коњичким одредима.⁸⁴

Крсташа су се код Никеје улогорили у мају 1097. године, а Византинци су са собом понели и војне машине које су биле неопходне за освајање, јер је град био окружен снажним зидинама и кулама, које се без машина не би могле освојити. Никеја се налазила на обали језера Асканиоса окружен стрмим планинама, што је још више ојачавало одбрану. Одбрана на другој страни Никеје је била малобројна, јер су већи део становништва чинили Грци и Јермени, који су тада природно били на страни крсташа.⁸⁵ Пошто је јужни део града био незаштићен, крсташа су са те стране прво започели нападе. Тај део је под опсадом држао Рајмунд од Сен Жила, Годфри Бујонски северни, а Танкред источни. Пошто целокупна војска није дошла у једном дану, свако ко је долазио заузимао је свој положај.⁸⁶

Док је Никеја била под опсадом, Килиџ Арслану је поново дошао гласник који му је јавио да је град под опсадом и да се овај пут не ради о одрпанцима као прошли, него о професионалној војсци коју су сачињавали и Византинци. Арслан

⁸¹ Малуф, *нав. дел.*, 25.

⁸² Sir Steven Runciman, "The First Crusade: Constantinople to Antioch" у: *A History of the Crusade. Volume I: The First Hundred Years* (edited by Kenneth M. Setton), Madison – Milwaukee – London 1969, 289.

⁸³ Арапски назив за Франке.

⁸⁴ Малуф, *нав. дел.*, 27 – 28.

⁸⁵ Успенски, *Историја Византијског царства од 11. до 15. века*, 116.

⁸⁶ Runciman, *The First*, 289.

се овај пут озбиљно забринуо, као и његови људи, јер се нашао у ћорсокаку не знајући да ли да настави борбу око Малатје или да крене за Никеју. Зато је одлучио да ступи у преговоре са Данишмендом и склопи савез са њим у борби против крсташа, јер су престављали опасност за муслимански свет. Након склопљеног примирја, Килиџ се са својом војском упутио према Никеји, где је затекао мноштво војске са катапултима и покретним кулама. Саветници су му предложили да не издаје наредбу за напад, али их није послушао. Он је наредио напад на крсташе 21. маја, где су обе стране претрпеле губитке, а посебно Турци. Султан је одустао од даљих напада и за своју нову престоницу одредио Конију. Својим поданицима у Никеји је послао поруку да је са тешким болом морао донети такву одлуку и да је на њима да одлуче да ли ће се предати или не. Он им је саветовао да, уколико желе да се предају, град препусте византијској војсци.⁸⁷

Своју прву победу над неверницима, крсташа су прославили тако што су певајући на копљима и мачевима носили турске главе,⁸⁸ које су касније катупултом пребацили у град, како би уплашили становнике.⁸⁹ Напад на Никеју су настављени, али без видљивог успеха. Крсташа су побеђивале Турке, али освајање града није било на помолу. Због јаким утврђења, град је био немогуће за освојити. Рајмунд од Сен Жила је са ратним машинеријама покушао да освоји град, али без успеха. Једини начин да се Никеја освоји било је са језера, па су крсташа замолили цара Алексија да пошаље флоту. Цар је под командом Мануила Батумита послао неколико бродова који су опколили град са језера.⁹⁰ Међутим, тада су почели тајни преговори Батумита са Турцима о предаји, а о чему је од крсташа био упознат само Рајмунд од Сен Жила. Како остали крсташа не би посумњали на преговоре о предаји, византијском генералу Татицуису је наређено да бомбрадује град грчком ватром.⁹¹

Док су Византинци и Турци преговарали о предаји Никеје, дотле су крсташке вође одредили 19. јун као дан када ће се извршити коначан напад на Никеју и покољ над становништвом. Напад су требали да воде Боемунд и Рајмунд од Сен Жила.⁹² Међутим, током ноћи је византијска војска, коју су чинили Печенези,⁹³ у баракама преко језера Асканиос уведени у град, где су им се становници Никеје предали. У раним јутарњим сатима када је испланиран свеопшти напад, крсташа су на бедемима Никеје затекли заставу Византије.⁹⁴ То је био знак да се град предао Византинцима на основу тајних преговора, због чега су се крсташа осећали превареним.

Иако су крсташа дали заклетву цару Алексију да ће све освојене градове вратити Византији, њима се предаја Никеје није свидела. Разлог томе није био само тај што они нису учествовали у освајању, него и то што се цар уопште усудио да преговара са неверницима. Они су веровали да са муслиманима не треба правити добре односе, него да их све треба побити, јер је то по вољи Божијој. Византинци

---

⁸⁷ Малуф, *нав. дел.*, 28 – 29.

⁸⁸ Ж. Фајфрић, *нав. дел.*, 73.

⁸⁹ Runciman, *The First*, 290.

⁹⁰ *Исто.*

⁹¹ Ж. Фајфрић, *нав. дел.*, 74.

⁹² Успенски, *Историја Византијског царства од 11. до 15. века*, 117.

⁹³ Runciman, *A History.*, 180.

⁹⁴ Малуф, *нав. дел.*, 29 – 30.

нису били таквог мишљења из два разлога. Први је тај што је Православље било другачије од Римокатолицизма, које се држало чврсто Христових заповести о љубави према свим људима, па и према непријатељима. Други разлог је тај то што су Грци живели међу арапским светом са којима су сарађивали, а касније ће се показати да су са њима имали бољу сарадњу него са Западњацима.

Византинци су се са Килиџ Арсланом договорили да ће, уколико на миран начин предају Никеју, сви достојанственици султаната бити поштеђени, а султанија⁹⁵ и њено новорођенче пребачени у Цариград, где ће се према њој опходити као према краљици, што се Францима није свидело.⁹⁶ Крсташи су се надали барем пљачки, али им цар то није допустио. Нису чак ни сви војници ушли у Никеју, него само мала група која је непрестано била под надзором полиције. Њихова мржња према цару је још више нарасла.⁹⁷

Крсташима се код Никеје касније придружио цар Алексије. Он се у почетку није усудио да дође код Никеје плашећи се да га не би убили, него се настанио код једног острва. Касније ће се ипак придружити крсташима који су га дочекали са овацијама. Разлог његовог доласка био је тај да се његова власт у Никеји утврди и да се почне са обновом града. Такође је дошао и да крсташе исплати у злату, сребру, одећи, коњима и храни како не би изазвали побуну.⁹⁸ Од западних вођа је поново затражио да положи заклетве. Рајмунд од Сен Жилаа опет то није желео да учини, али овај пут то није хтео ни Стефан од Блоа.⁹⁹ Без обзира на прву и успешну победу, у крсташима се све више распламсала мржња према Грцима и жеља да на Истоку створе сопствену краљевину.

Битка код Дорилеје

После освајања Никеје, дошло је време да се поход настави, а за следеће одредиште је била одређена Антиохија. Цар Алексије је склопио договор са крсташима да наставе поход према унутрашњости, док ће византијска војска освајати градове који су се налазили уз обалу Црног мора. Алексије је крсташима доделио тежи задатак, јер је пут према Антиохији био дуг, тежак и опасан.¹⁰⁰ Витезови крста су прихватили царев предлог, верујући да ће им анђели Божији притећи у помоћ при свакој битки. Пут према Антиохији је водио старим византијским путем поред реке Сангариус и Билецика, а преко Дорилеје близу Ескишехира. Са крсташима је ишао један мали одред византијске војске коју је водио Татициус. Целокупна војска се, заједно са крсташима и Византинцима, налазила под командом Бутумита. Када су прешли Плаву реку, код села Леус је

---

⁹⁵ Жена Килиџ Арслана је била ћерка турског емира Чаха. Њему ће византијски цар подарити племићку титулу, што ће он злоупотребити у жељи да постане цар Византије. Он се настанио у луци Смирни на Егејском мору, где је себи створио ратну морнарицу. Освојиће Родос, Хиос и Самос, па је тако своју власт проширио на целу Егејску обалу. Усудиће се да себе прогласи *базилијем* и да у Смирни изгради двор налик на византијски. Касније ће напасти Цариград, где га је Алексије са тешким мукама успео да одбрани.

⁹⁶ Малуф, *нав. дел.*, 30.

⁹⁷ Runciman, *A History.*, 181.

⁹⁸ August C. Krey, *The First Crusade*, London 1921, 108 – 109.

⁹⁹ Ж. Фајфрић, *нав. дел.*, 76.

¹⁰⁰ *Исто.*

донета одлука да се војска подели у две групе. Прву групу, коју је водио Боемунд, су чинили Нормани Јужне Итлаије и северне Француске са трупима Стефана од Блоа и Фландрије, а у којој су се налазили и Византинци. Такође су се налазили Роберт од Нормандије и Танкред. У другој групи су се налазили јужни Франци и Лорејне, који су ишли заједно са трупима грофа од Верманода. Њихов вођа је био Рајмунд од Сен Жила. Боемундова група је морала ићи преко Дорилеје.¹⁰¹

За то време, Килиц Арслан је окупљао војску, како би напао крсташе и осветио им се. Он је позвао све Турке да му се придруже у Цихад, где се велики број њих одазвао. Са некадашњим непријатељем Данишмендом је склопио савез, од којег је добио још хиљаду коњаника. Његови шпијуни су му јавили да Франци преко Дорилеје иду за Антиохију. Пошто су добро познавали тај предео, одлучили су да ту направе заседу, због брегова који би их сакривали од погледа и иза којих би вршили изненадне нападе.¹⁰² Турци су стрпљиво чекали да се крсташа појаве. Када су били на видику, Килиц Арслан је видео да их је мали број наспрам његове војске, што га је још више охрабрило, па је био сигуран у победу. Чим се указало прилика, издао је наређење да се нападну крсташа. Турска коњица је јуришала према њима, засипајући их кишом стрела.¹⁰³

Напад Турака није негативно утицао на крсташе и то захваљујући прибраности њиховог вође Боемунда. Он је одмах организовао витезове за одбрану и непрестано их охрабривао. Турци су надирали са свих страна, али крсташа нису одустајали од одбране. Подршку су им давале и њихове жене, које су такође узеле учешће у одбрани, тако што су им давале воду. У одбрани су учествовале и византијске снаге. Боемунд је послао поруку Роберту од Сен Жила да хитно дође и помогне им у одбрани од Турака.¹⁰⁴ Чим је порука дошла до Сен Жила, друга армија се одмах упутила према Боемундовој војсци.¹⁰⁵

Гледајући како на њих падају стреле и копља, крсташа су из страха почели да се моле Богу, а молитву је предводио бискуп Адемар од Пеја.¹⁰⁶ Током молитве се иза брда појавила крсташка армија под вођством Рајмунда од Сен Жила, која се свом силом обрушила на Турке. Муслимани су почели да беже преко долина, док су их крсташа гонили и убијали. Крсташа су над Турцима донели величанствену победу, у којој су од муслимана освојили пуно злата, сребра, коња, камила, оваца и осталих ствари.¹⁰⁷ Килиц Арслан и његов савезник Данишменд су побегли са бојишта чим су видели масу крсташке војске. Спасевајући свој живот, они су иза себе оставили своје људе и благо. Бежећи су наишли на један одред коњаника из Сирије који су дошли да им се придруже у бици, али је било прекасно. Килиц је овај пут себи признао да су крсташа озбиљна војска, да представљају претњу муслиманском свету и да им се мора одупрети. Његов пораз ће се прочути међу

---

¹⁰¹ Runciman, *A History*, 184.

¹⁰² Малуф, *нав. дел.*, 32.

¹⁰³ Малуф, *нав. дел.*, 32 – 33.

¹⁰⁴ Када су крсташа прочитали поруку да је Боемундова група опкољена, почели су да се смеју, јер нису могли веровати да су, после изванредне победе над Турцима, били у стању да и даље врше нападе. Први који је схватио озбиљно поруку и упутио се према својим саборцима код Дорилеје био је Годфри, а затим Хју Велики. Њима се после придружио и Рајмунд од Сен Жила.

¹⁰⁵ Креу, *нав. дел.*, 113 – 114.

¹⁰⁶ Ж. Фајфрић, *нав. дел.*, 78.

¹⁰⁷ Креу, *нав. дел.*, 114 – 115.

муслиманским народом и тада ће бити свесни да им велика опасност долази пред њихова врата.¹⁰⁸

Битка код Дорилеје је била пресудна за даљи крсташки поход. Да су тада претпели пораз, Први крсташки рат би се вероватно завршио великим неуспехом. Крсташи су веровали да им је Бог лично помогао у овој бици, јер се они сами не би могли одбранити од Турака. Зато су се тада почеле ширити мистичне приче о небеским ратницима који су им се придружили у бици, а које ће бити присутне до освајања Јерусалима. Крсташи су веровали да су им се у бици код Дорилеје тада придружили светитељи Православне цркве, као што су Георгије, Димитрије, Меркурије и Андрија. Они су за западњаке били непознати, али ће њихово поштовање¹⁰⁹ на Запад пренети управо крсташи.¹¹⁰

Са победом код Дорилеје, Турци су се повукли из приморских области, па је цару Алексију било омогућено да без великих трзавица успостави своју власт над целокупним малоазијским приморјем. Такође се надао да ће све територије које крсташи освоје вратити у надлежност Византије, у чему ће се преварити.¹¹¹

Прекид савеза крсташа и Византинаца код Антиохије

Након победе код Дорилеје, крсташи су наставили пут према Антиохији за коју је посебно био заинтересован цар Алексије, јер би тиме себи обезбедио чврсту одбрану од турских напада. Он је и даље помагао крсташима, надајући се да ће испоштовати њихову заклетву и вратити му Антиохију.

Пут до Антиохије био је веома тежак и дуг. Највећи проблем је био недостатак воде и хране. Војска Килиџ Арслана је, бежећи од крсташа, успут палила куће и цркве, тровала бунаре, а стоку за собом водили. Међу крсташком војском се тада јавила глад и жеђ. Смрт је све чешће била присутна међу војском и ходочасницима. Пошто су и коњи умирали од глади и жеђи, војска није имала на чему да носи своју опрему. Зато су од домородаца куповали волове, козе и овце, па чак и псе, који су кориштени као превозно средство. Због тешке ситуације, међу крсташима се почело јављати незадовољство и нетрпељивост према генералу Татициусу и Византинцима. Ситуација ће се поправити тек када дођу у Иконију, која се налазила у близини долине Мерам.¹¹² Иконија је иначе тринаест година била у турским рукама коју је Килиџ Арслан одредио за своју престоницу. Међутим, због крсташких надирања Арслан је напустио Иконију, а становништво побегло у планине. Пошто се у близини града налазила плодна долина Мерам, крсташи су се ту одморили и снабдели намирницима. Поједине крсташке вође су се ту и излечиле. Годфри Бујонски је током једне битке био рањен, па се рана санирала у Иконији. Рајмунд од Сен Жила је био смртно болестан, али је након неколико дана оздравио. После одмора, крсташи су наставили свој пут према

---

¹⁰⁸ Малуф, *нав. дел.*, 34.

¹⁰⁹ Поред Светог Димитрија и Георгија, крсташи су на Запад пренели поштовање Свете мученице Екатерине, када је под њихову власт дошао Синај и манастир посвећен овој светитељки. Тамо ће настати посебан витешки ред тзв. синајски крсташи, чији је задатк био заштита ходочасника.

¹¹⁰ Ж. Фајфрић, *нав. дел.*, 78 – 79.

¹¹¹ Успенски, *Историја Византијског царства од 11. до 15. века*, 118.

¹¹² Ж. Фајфрић, *нав. дел.*, 80; Креу, *нав. дел.*, 118 – 120.

Антиохији. Код Хераклеје су се сукобили са Данишмендовом војском, где су Турци били приморани да се повуку и препусте градове крсташима.¹¹³

После још једне победе, крсташа су наставили свој пут, али тада долази до раздвајања појединих крсташа. Танкред и Балдуин су се са својом војском одвојили од осталих и упутили се према Киликији. Разлог њиховог одвајања је било присвајање неког града у своје поседништво. Тада су Западњаци први пут показали своје истините намере, а оне нису биле ослобађање Јерусалима, него источни поседи. Обојица су хтели да за себе освоје Тарсус. Након опсаде града, дошло је до свађе између њих двојице, где ће Балдуин освојити Тарсус, а Танкреда отерати. Његова војска ће претрпети тешке поразе од Турака и временских прилика, док ће Балдуин поред Тарсуса освојити и Едесу.¹¹⁴

Остатак крсташке војске под вођством Рајмунда и осталих вођа наставили су пут према Антиохији преко Јерменије. Крсташа су склопили савез са Јерменима у борби против Турака, обећавајући им ослобођење од турског јарма. Јермени су прихватили њихове предлоге и многе Турке протерали из Јерменије.¹¹⁵ Крајем октобра 1097. године крсташа су дошли код Антиохије и започели опсаду. Сам изглед овог древног хришћанског града запрепастио је крсташе. Камене Зидине и 450 кула које су окруживале Антиохију задале су бриге Западњацима, јер су били свесни да ће се град тешко освојити. Владар Антиохије је тада био Јаги Сијан. Иако је био свестан да га јаки бедеми чувају од непријатеља и да је унутар зидина снабдевен храном, јер су се унутра налазила пространа обрађена земљишта, ипак га је плашило да га неко у унутрашњости не би издао. Највише је сумњао у хришћане којих је тада било много. Зато је наредио да сви мушки хришћани (Грци, Јермени, маронити, јаковити) буду протерани из Антиохије. Њихове породице су остале у граду, којима је обећана заштита. У помоћ је позвао Ридвана од Алепа, Дукака краља Дамаска и Карбуку, управника Мосула.¹¹⁶

Крсташа су вршили нападе на Антиохију, убијајући велики број Турака, али напретка није било. Како се опсада одужила, међу крсташима је завладала глад, јер је хране нестало, а у близини се није могла наћи. Људи су почели умирати од глади. Неки су из очаја јели шта су могли наћи: стабилке пасуља, корове, траве, коње, камиле, псе, пацове, па чак и измет. Антиохија је непрестано бомбардована пројектилама, а понекад и турским главама. Зато су Турци православног патријарха ставили на оне зидине које су биле најизложеније бомбардовању. Управо је тада дошло до прекида савезништва са Византијом. Исцрпљени од глади и зиме, крсташа су сву кривицу свалили на византијског генерала Татициуса. У његов логор је дошао Боемунд и рекао како је војска спремна да га прогласи издајником. Њему није требало дуго времена да размисли о даљим корацима, него је сутрадан са својом војском напустио Антиохију и упутио се према Константинопољу. Тиме је напokon окончано учешће византијске војске у крсташки рат.¹¹⁷ Након дуге опсаде, крсташа су успели да освоје Антиохију¹¹⁸ и то

¹¹³ Runciman, *A History*, 189 – 190.

¹¹⁴ Детаљније видети код Ж. Фајфрић, *нав. дел.*, 81 – 85 и Креу, *нав. дел.*, 120 – 123.

¹¹⁵ Успенски, *Историја Византијског царства од 11. до 15. века*, 118; Креу, *нав. дел.*, 123 – 125.

¹¹⁶ Малуф, *нав. дел.*, 37 – 38; Успенски, *Историја Византијског царства од 11. до 15. века*, 119; Ж. Фајфрић, *нав. дел.*, 85 – 88.

¹¹⁷ Ж. Фајфрић, *нав. дел.*, 89 – 91.

не захваљујући нападима или ратним машинама, него издајом једног Турчина са којим је тајно преговарао Боемунд. Антиохија је управо пала на онај начин којег се највише плашио Јаги Сијан, само што га у овом случају нису издали хришћани, него муслиман по имену Фируз, који је био ковач оклопа и надзорник одбране кула. Он ће код Арапа остати упамћен као највећи издајник муслиманског света, па ће га арапски хроничар Ибн ал Атир назвати *проклетим ковачем оклопа*.¹¹⁹

Закључак

Византијски цар Алексије се може сматрати кореном крсташких ратова, јер су његовим позивом Западњаци дошли на Исток. Међутим, они није имао у виду огромну армију обузету фанатизмом, него само помоћни одред у виду најамника, који би му помогли да поврати изгубљене територије. Говор папе Урбана II је ту малу помоћ претворио у нешто неочекивано, нешто што ће бити саставни део историје. Византинци су у почетку имали учешће у крсташким походима, али нису имали неку одговарајућу улогу. Више су били водичи, пошто су познавали Малу Азију. Западњаке су упознавали са начином преживљавања у пустињским деловима, без чега крсташи вероватно не би толико издржали и дошли до Јерусалима. Ипак, без обзира што нису имали главних удела у крсташком рату, њихова умешаност се не може занемарити. Они су водили бригу да ли ће крсташке вође испунити своје заклетве које су полижили цару Алексију и освојене градове вратити у надлежност Византији. Само је Никеја била враћена Византијском царству, док су остале градове крсташи задржали за себе и тако у Малој Азији себи створили једно римокатоличко краљевство.

---

¹¹⁸ Византинци су напустили Антиохију онда када су крсташи због глади почели да губе разум и да чине оно што се ниједан хришћанин не би надао. Убијене муслмане су натицали на колац и пекли на видљивим местима како би их становништво Антиохије видело. Многима су се тада почели привиђати светитељи и погинули крсташи. Затим се појавила једна група крсташа коју је водио Тафур, који су убијали муслмане, па их онда јели. Њихов једини циљ је био убијање муслимана, без обзира да ли се радило о мушкарцима, женама, старцима или деци. Велики број војника је тада дезертирало, јер се више није могла издржати глад, а вероватно ни призор људождерства. Током опсаде се десио земљотрес, где су многи крсташи то схватили као Божији знак. Крсташи су се током опсаде сукобили са турском војском коју је водио Риван од Алепа, а који је дошао да помогне Јаги Сијану. У том сукобу Турци су били поражени. Ускоро је дошла и друга помоћ од Карбуке, управника Мосула, али је тада Антиохија била освојена, а становништво побијено. Међутим, након велике победе, сада су се крсташи налазили под опсадом. Несташица хране је опет предсјављала проблем крсташима. Поново су почеле да се јављају визије, где се тада истакла једна личност по имену Петар Бартоломеј. Он је добио визију у којој му се јавио Христос и апостол Петар, рекавши му да се у Антиохији налази Свето Копље. Након дугог претраживања, копље је пронађено. Међутим, тешко је за поверовати да се радило о правом копљу, јер се једно тада налазило у Цариграду. Вероватно је пронађено неко старо копље које је било бачено или изгубљено. Међутим, оно је улило храброст у крсташе, па су се сукобили са Карбуковом војском и победили их. То је био крај муслиманској одбрани, док је крсташима слободно био отворен пут према Јерусалиму, који је пао 1099. године. О дешавањима током опсаде Антиохије видети код Ж. Фајфрић, *нав. дел.*, 85 – 111.

¹¹⁹ Малуф, *нав. дел.*, 49 – 50.

БИБЛИОГРАФИЈА:

Ђирилична литература:

1. Грусе Р., *Крсташка епонеја*, Ср. Карловци – Нови Сад 2004;
2. Малуф А., *Крсташки ратови у очима Арапа*, Београд 2006;
3. Острогорски Г., *Историја Византије*, Београд 1959;
4. Поповић Р., *Извори за црквену историју*, Београд 2006;
5. Радић Р., *Византија. Пурпур и пергамент*, Београд 2006;
6. Успенски Ф., *Историја Византијског царства од 6. до 9. века*, Београд 2000;
7. Успенски Ф., *Историја Византијског царства од 11. до 15. века. Источно питање*, Београд 2000;
8. Фајфрић Б., "Поход византијског цара Ираклија на Персију и повратак Часног Крста у Јерусалим", у: *Видослов* бр. 59, Требиње 2013, 141 – 160.
9. Фајфрић Б., "Петар Пустињак опустошио Земун и Београд", у: *Историја ревија* бр. 12, Београд 2011, 41 – 42;
10. Фајфрић Ж., *Историја крсташких ратова*, Шид 2000.

Латинична литература:

11. Cahen С., "The Turkish Invasion: The Selchukids", у: *A History of the Crusade. Volume I: The First Hundred Years* (edited by Kenneth M. Setton), Madison – Milwaukee – London 1969, 135 – 177;
12. Charanis P., "The Byzantine Empire in the Eleventh Century", у: *A History of the Crusade. Volume I: The First Hundred Years* (edited by Kenneth M. Setton), Madison – Milwaukee – London 1969, 177 – 220;
13. Gregory T. E., *A History of Byzantium*, Blackwell Publishing: USA – UK – Australia 2005;
14. Krey A. C., *The First Crusade*, London 1921;
15. O'Neal M. J., *The Crusades Almanac*, USA 2005;
16. Paine M., *The Crusades*, Harpenden 2005
17. Philips J., *The Crusades 1095 – 1197*, Great Britain 2002;
18. Runciman S., *A History of the Crusades. Volume I: The First Crusade and the Foundation of the Kingdom of Jerusalem*, New York 1995;
19. Runciman S., "The First Crusade: Constantinople to Antioch" у: *A History of the Crusade. Volume I: The First Hundred Years* (edited by Kenneth M. Setton), Madison – Milwaukee – London 1969, 308 – 343;
20. Vasiliev A. A., *History of the Byzantine empire*, 1952.

The share of the Byzantine army in the First Crusade

Summary: When begun the Crusades, Byzantium played a part in its development. Emperor Alexios helped Crusader armies to come to a peaceful Carigard and transfer them to the enemy territory. He also sent a part of his army to help them. He hoped to restore Byzantium Crusaders all the territory they conquer and Byzantine military union exists is obliged to adhere to the agreement Westerners. However, it turned out that the crusade was aimed liberation of Jerusalem, but the conquest of eastern lands. Frequent disagreement and intolerance Byzantine army near Antioch from the Crusaders dispersed and returned to Constantinople.

Key words: crusaders, Byzantium, pope, muslims, Turks, Jerusalem, Constantinopol, leaders.